

Верховний
Суд

Спори щодо функціонування фермерських господарств: практика Верховного Суду

Віталій Уркевич,

доктор юридичних наук, професор,
суддя Верховного Суду у Касаційному господарському суді

23 грудня 2021 року

Юрисдикційність спорів щодо прав засновників фермерського господарства

справа за позовом фізичних осіб до фермерського господарства про визнання недійсним рішення загальних зборів та статуту

Позиція КГС ВС:

спір, який пов'язаний з порушенням корпоративних прав засновників та власників фермерського господарства, діяльністю фермерського господарства та членством у ньому, незалежно від суб'єктного складу, відповідно до пунктів 3, 13 ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України належить до юрисдикції господарських судів (постанова від 18 березня 2020 року у справі № 904/686/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88494827>)

Повідомлення про проведення загальних зборів фермерського господарства

справа за позовом фізичної особи до фермерського господарства про визнання недійсними рішення загальних зборів

Позиція КГС ВС:

фермерське господарство за своєю організаційно-правовою формою не є ні господарським товариством, ні установою, ні виробничим кооперативом, а створене як юридична особа у передбаченій спеціальним Законом України «Про фермерське господарство» формі фермерського господарства

фермерське господарство не зобов'язане письмово повідомляти членів фермерського господарства про проведення загальних зборів, якщо такий обов'язок не передбачено у статуті господарства. У цьому випадку будь-який інший спосіб повідомлення про проведення зборів може бути належним (постанова від 8 серпня 2018 року у справі № 911/3215/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76000584>)

Правомочність загальних зборів фермерського господарства

справа за позовом фізичної особи до фермерського господарства про визнання недійсними рішення загальних зборів

Позиція КГС ВС:

оскільки Закон України «Про фермерське господарство» та статут відповідача не регулюють питання визначення правомочності загальних зборів членів фермерського господарства, з огляду на положення ч. 5 ст. 53 Закону України «Про господарські товариства» та ст. 8 ЦК України (аналогія закону) для вирішення питання про вступ (прийняття) спадкоємців (правонаступників) померлого члена фермерського господарства правомочність загальних зборів членів визначається без урахування частки в статутному капіталі, яка належала померлому члену (постанова від 8 серпня 2018 року у справі № 911/3215/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76000584>)

Позовна давність щодо вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів фермерського господарства

справа за позовом фізичних осіб до фермерського господарства про визнання недійсним рішення загальних зборів та статуту

Позиція КГС ВС:

вимоги Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», яким встановлена спеціальна позовна давність до вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства не можуть застосовуватися за аналогією закону до вимог про оскарження рішень власників фермерського господарства відповідно до статті 8 ЦК України

у такому разі, оскільки інше не передбачено законом, застосовується загальна позовна давність тривалістю у три роки (постанова від 18 березня 2020 року у справі № 904/686/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88494827>)

Поділ спільного майна подружжя - учасників фермерського господарства

справа за позовом фізичної особи до фізичної особи про поділ спільного майна подружжя та визнання права власності

Позиція КЦС ВС:

якщо один з подружжя є учасником фермерського господарства і вносить до його статутного капіталу майно, придбане за рахунок спільних коштів подружжя, то таке майно переходить у власність цього підприємства, а в іншого з подружжя право власності на майно (тобто речове право) трансформується в право вимоги (зобов'язальне право)

сутність цього права полягає у праві вимоги виплати половини вартості внесеного майна в разі поділу майна подружжя або право вимоги половини отриманого доходу від діяльності підприємства (постанова від 18 березня 2020 року у справі № 390/43/18-ц <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88339352>)

«Корпоративні» відносини у фермерському господарстві (1)

справа за позовом фермерського господарства до свого колишнього члена та іншої фізичної особи про визнання недійсним договору про право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзису)

Позиція Великої Палати ВС:

наявність статутного (складеного) капіталу у фермерського господарства, яке може діяти, зокрема, на основі приватної власності кількох громадян, не є достатньою підставою для ототожнення його з товариством з обмеженою відповідальністю. Але оскільки фермерське господарство створюється за рахунок об'єднання майна громадян та їх підприємницької діяльності з метою одержання прибутку, є підстави для застосування до правовідносин стосовно членства у фермерському господарстві приписів чинного законодавства, що регулюють участь у товаристві з обмеженою відповідальністю, зокрема приписів стосовно виходу зі складу його членів;

«Корпоративні» відносини у фермерському господарстві (2)

у фермерського господарства **право володіння та користування земельною ділянкою, що належить його члену на праві приватної власності, виникає в силу прямої вказівки закону**. Іншими словами, фермерське господарство **має право володіння та користування такими земельними ділянками під час членства особи у цьому господарстві;**

спір у цій справі **не можна вважати таким, що виник з корпоративних відносин**, оскільки він не пов'язаний із діяльністю фермерського господарства та членством у ньому, а стосується **дій позивачки з розпорядження належною їй на праві власності земельною ділянкою**, зокрема з укладення оскарженого договору (постанова від 21 січня 2020 року у справі № 908/2606/18 (провадження № 12-130гс19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87918848>)

«Корпоративні» відносини у фермерському господарстві (3)

Окрема думка судді ВП ВС Кібенко О.Р. (щодо постанови від 21 січня 2020 року у справі №908/2606/18 (провадження № 12-130гс19)
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/88103431>):

не можна ототожнювати дату виходу члена зі складу фермерського господарства і дату проведення розрахунків і повернення майна в натурі колишньому члену;

право користування земельною ділянкою не може автоматично припинитися для фермерського господарства з дати виходу його члена - власника цієї земельної ділянки;

на земельній ділянці може знаходитися вирощений фермерським господарством урожай, під заставу цього урожаю фермерське господарство могло отримати кредити;

тому фермерське господарство повинно мати достатній період часу для завершення виробничого циклу, реалізації продукції, розрахунків по зобов'язанням

Проблемні питання реалізації корпоративних прав у фермерському господарстві

- оборотоздатність корпоративних прав у фермерському господарстві;
- можливість виділення та продажу частки корпоративних прав у фермерському господарстві;
- можливість відчуження корпоративних прав у фермерському господарстві у процедурі банкрутства його членів (фізичних осіб);
- суб'єкти набуття корпоративних прав у фермерському господарстві з урахування обмежень складу його членів ст. 3 Закону України «Про фермерське господарство»;
- поширення режиму спільної сумісної власності подружжя на корпоративні права у фермерському господарстві

Верховний
Суд

Дякую за увагу!